

Ս Փ Յ Ո Ւ Ռ Ք Ո Ւ Մ

ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՎ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

(Էջմիածնի տպարանին հանգանակությամբ տպիվ)

...Մեր պատմությունը հարուստ է ազգային գիտակցությունը կերտող ու անշեջ պահող ներշնչումի, հպարտության, արիության և անձնագործության արդյունքներով:

...Թովանդակ հայության համար չկա սրբարան մը, տաճար մը, Աթոռ մը, որ այս Ազգին դավանանքուն մեջ, չերմեռանդ հավատացյալներն մինչև զաղջ քրիստոնյան կամ նույնիսկ սկեպտիկը, հուղումի և դուրգությանի, ակնածանքի և խանդակաթ սիրտ ալիքներ չհարուցանեն, որքան էջմիածնի անունը:

Ինչպես Արարատի ամրանիստ ու ահեղ դանդաղածը, տարրերու կատաղությունը արհամարհող իր երկնաբերձ գաղաթով, դարերով խորհրդանիշը եղած է մեր Հայրենիքին, որ այսօր կծաղկի ու կզորանա, ակնաբերձ միշտ անոր կարոտալի բարձունքին հառած, նույնպես ալ էջմիածինը եղած է մեր հոգեկան աշխարհին ամբողջ նվաճումները, բղձանքներն ու վերթնումի սլացքները մարմնավորող ամբողջը:

Հայաստանի սրտին վրա մեր ճակատագրին երկու պահակներն եղած են, զեմ առ զեմ կանգնած, բնության այդ հսկուն և մարդուն ձեռքով կերտված այդ անկորնչելի կոթողը:

...Տեսյապաշտ ու վսեմ նկարագիր մը ունի մեր եկեղեցիին հաստատման պատմությունը:

Քրիստոս Ինք խել է անոր հիմնադիրը, երբ լուսեղեն սյունի մը մեջ, երկնային անհամար հրաթե զորքերու թափուրն մը շրջապատված, «արագաթուխ արծիվ»-ի մը նման կալանա և ձեռքին Ոսկի Ուտը (ոսկեղեն ճյուղը) գետին զարնելով, Գրիգոր Լուսավորչի կալատվիրեն հոն շինել հայության Մայր Տաճարը, Շողակաթ Ս. Էջմիածինը, Տաճարը, որ, ըստ Ազաթանգեղոսի, պիտի բլլար Հայ Ազգին «Վէմն հաստատության, անշարժության», և զայն առաջնորդող «սրան հրեղէն»:

...Ս. Էջմիածնի և Գրիգոր Լուսավորչի տնունները հայության կրոնական զգացումին, հոգևոր կյանքին, բարոյական նկարագրին խորհրդանիշները եղեր են հինեն ի վեր:

Հովհաննես Երզնկացին, 13-րդ դարուն, երբ մեր երկիրը քարուքանդ եղած է մոնղոլական տիրապետության տակ, անոր տառապահար ժողովուրդը կզոտեպնդե շեշտելով, թե ի՛նչ աղետներու առջև ալ որ դոնվիրք, մեր Ազգին ու եկեղեցիին միությունը անքակտելի կմնա: Կրսե. «Մի՛ է հայրն մեր, մի՛ և միակրօն Ազգն Հայոց և ի միոյ ծնողէ բազմութիւն գաւազաց ծնան»: Եվ Առաքել Գալիլիճի զատմաբան զգացում մը կխտացնեն դատավճիռի մը պես կուտ իր սա խոսքին մեջ. «Ի վերայ Աջոյն և Էջմիածնի ամենայն Ազգն Հայոց կապեալ կանա»:

նթիվ, անհունորեն ցավալի պարագայի մոմեք, իր եռանդագին ջանքերը, իրավասոհական իր իմաստուն անօրինությունները, ապա ամբսնելով համբերատար սպասումը՝ ապարդյուն մնացին, աղոր ահեղ պատասխանատվությունը կիյնա ուրիշներու վրա, որոնք մեր պատմության դատաստանին պիտի կոչվին:

Իր Ս. Աթոռը վերադարձավ Ան հաղթական, Սփյուռքի բովանդակ հայության հորդազեղ սերը, անոր ամբողջ նպիսկոպտական դատուն անվարան ու անվերապա հպատակությունն ու հավատարմությունը տանելով իրեն հետ՝ վերադարձավ մեծ աղղի մը նկեղեցվո Պետին՝ քննարկերի Արքեպիսկոպոսին եղբայրական մեծարանքին առարկա ըլլալն վերջ, աղղին բոլոր զավակներուն, ամեն հարանվանություն պատկանող, ընդհանուր հիացումովն ու գուրգուրանքովը շրջապատված:

Վեհափառ Հայրապետը մեր նկեղեցիին վերաբերյալ իր ծրագրերով մեծապես խանդավառած էր Սփյուռքի հայությունը, և այսօր անոնք իրականանալու համբուն մեջ մտած են:

Մշմիածնի Մայր Տաճարին թանկարժէք որմանկարները, հայ արվեստի շքեղ արտադրություններ, վերանորոգված են Հայաստանի կառավարության հոգածությամբ ու հատկացուցած մեծագումար վարկերով, և ասիկա շատոնց ծանոթ է արդեն ընթերցողներուն: Գիտենք նաև, թե կարգ մը հիմնական աշխատանքներ դեռ կշարունակվին տեղագրին, ինչպէս Տաճարին մարմարապատումի հոյակապ գործը:

Նորին Ս. Օծուկունը վերջերս բերկրանքով հայտարարեց, թե կառավարության կողմն Ս. Աթոռին պիտի վերադարձվին վանքին այն բոլոր շէնքերն ու կալվածները, որոնք ցարդ անոր տրամադրության ներքե չէին գտնվել: Նույնպէս մեծ դժուրանկությամբ հաղորդեց, թե այս տարի բազմաթիւ նկեղեցիներ պիտի վերաբացվին Հայաստանի մեջ և դրացի երկիրներու հայաշատ վայրերը:

Ինչպէս կտեսնվի, բարենպաստ պաշտաններու տակ Հայաստանյայց նկեղեցիին վերածաղկումի նոր շրջան մը կսկսի Մայր Հայրենիքին մեջ, Ս. Աթոռին հովանիին տակ:

Վեհափառ Կաթողիկոսին մատառանջության միակ առարկան, ներկայիս, նկեղեցիի մշակներու, կրօնավորներու պակասն է, զոր ոգի ի բոլին լրացնելու կաշխատի: Այս պատճառով, վերաքննության ենթարկած է Ս. Էջմիածնի Հոգևոր ճեմարանին ծրագիրը, անոր ուսմանց մակարդակը ավելի բարձրացուցած և անոր տեսչության պաշտանին

հրավիրած է ձեռնհաս նկեղեցական մը՝ Տ. Ծնորհք նպիսկոպոս Գալուստյան: Ընծարանի սաներուն թիւը, որ 40-ի մոտ է ներկայիս, պիտի հասնի մինչև 100-ի, և ավելորդ է ծանրանալ, թե երբ մեկ բանի տարինն այս խոշոր խումբը, կրօնագիտական բարձրագույն ուսմամբ պատրաստված, Հայ նկեղեցվո ավանդություններով սպառազեն, ազգային ոգիով և մշակույթով սողորուն, իր կոչումին նվիրականության գիտակցությամբ սկսի մեր ժողովրդին ծառայել՝ ո՛րքան անդնահատելի բարքի մը պիտի ըլլա աղիկա:

Ճեմարանը, սակայն, ու նաև Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսարանը, անհրաժեշտ պետքը կըզգան նյութական կարգ մը գյուրությանց, և աղոնց զուխը կզտնվի կանոնավոր տպարան մը ունենալու ստիպողականությունը:

Ոչ միայն ճեմարանին ուսումնական կարիքներուն, այլև ժողովրդին կրօնական դաստիարակության համար՝ Վեհափառը մտադրած է բազմաթիւ հրատարակություններ կատարել, լույս ընծայելով նաև Աստվածաշնչի աշխարհագրար թարգմանությունը: Նվայս գեղեցիկ ու անհետաձգելի առաջադրությունները կարելի պիտի ըլլա իրականացնել միայն Ս. Աթոռին մեջ արդիական ամեն առավելություններ ներկայացնող տպարան մը ունենալով:

«Էջմիածին» ամսագիրը, Հայրապետանոցին պաշտոնաթերթը, հապաղումներով ու զանազան դժվարություններով լույս կտեսնեն ներկա պայմաններուն մեջ: Ինչպէս հայտարարած է, Վեհափառ Հայրապետին բուն փափազն է այդ ամսագիրը հրատարակել ավելի կանոնավորությամբ, ավելի խոշոր տպագրանակով և ավելի ճոխ բովանդակությամբ:

Անոնք, որ կկարդան «Էջմիածին» հանդեսը, իր այժմու վիճակին մեջ արդեն 50—60 էջերով, հոգեկան դժհացումի և մտավորական հետաքրքրության իրական աղբյուրներ կզտեն անոր մեջ: Մեր նկեղեցվո կյանքին և Մայր Աթոռի գործունեության վերաբերյալ հաղորդագրություններն զատ, զուտ կրօնական հոգվածներ մեծագույն տեղը կզբաղեն հոն, ու աստեք շատ անգամ ստորագրված են ճեմարանի սաներուն կողմն, խոր հավատքով, հիմունքով և գրելու տաղանդով, ինչ որ միախառնական խոստում մըն է, թե իրենց կոչումին արժանի նոր մշակներ կհասնին: Ամսագրին մասնավոր արժէք մը կուտան պատմական, բանասիրական ու հնագիտական սքանչելի ուսումնասիրությունները, զորս հոն կհրատարակեն մեր մշակույթին ճշմարիտ պաշտամունքը ունեցող Հայաստանի արնաջան ու ներհուն գիտնականները:

Այս գրավիշ բովանդակությամբ կներկայանա այժմ «Էջմիածին» ամսագիրը, և կըր-

նանք երեակաչի, թե ի՞նչ թանկադին հրատարակության մը պիտի ըլլա ան, ծրագրոված ճոխացումով, երբ Մայր Աթոռ իր հարստ տպարանը ունենա:

Թերթերու մէջ կարգացիւնը, թե վեհափառ Հայրապետին արտասահման զանված միջոցին, քանի մը զաղութիւններ իրենց աշակցութիւնը խոտաւցած են Անոր եկեղեցաշէնները խոտաւցած համար: Այսպէս, Միւրան, Ման-ճարսերուն համար: Այսպէս, Միւրան, Ման-ճարսեր, Փարսի, հանձն առած են նորոգութեան ծախքերը Հայաստանի կարգ մը սրբավայրերուն, որոնք մեր հարաւարակ. տութեան հօրքա գեղեցկագոյն նմուշները և պատմութեան նփրակահան հուշարձաններն են:

Նորին Ա. Օմարեանը ամերիկահայութեան բաժին հանած է էջմիածնի տպարանին գրաման պարտականութիւնը: Այս նպատակով կազմված հանձնախումբը, զխափութեամբ տիրաւորվանող Աղաճանչանի, ամիսներէ ի վեր անգղի կգործն և ուրախալի է խմանայ, թե իր ջանքերը լիակատար հաջողութեամբ պատկերով ամեն հայ կենդանին: Հայրենակցական քանի մը միութիւններ, ազգային հաստատութիւններ և բարեսէր անհատներ, փայլուն թե համեմատ գիրքերու տեք, սիրով կատարած են կամ հանձն առած են կատարել իրենց պարտքը:

Այս ամիս և նոյնքերին, տպարանի ձեռնարկին հանդեսներն ու հանգանակութեաները տեղի պիտի ունենան բազմաթիւ վայրերու մէջ: Ամերիկահայ գաղութին պատմութիւնը առատաձեռնութեան, զոհարարութեան, ազգային լուրջ հարցերու խոր հասկացողութեան շնորհ տպագրութեան տված է, ամեն անգամ որ հանգանակութեան կացութեան մը առջև դնուած են:

Էջմիածնի տպարանին համար անհրաժեշտ նկատված 120.000 դոլարի գումարը զուացնել շատ կենսական գործ մըն է, որուն գոհացում տալը պատվով խնդիր մը պիտի է նկատուի մեզի համար:

Ամերիկահայութեանը հարկ է այս գոհունակութեանը պարգևն Հայաստանյայց եկեղեցւոյ հովիւներէն իրենց արտահայտութեանը և դարերէ ի վեր անոր միակ խորհրդանիշը եղող Ա. Էջմիածնի Աթոռին շնորհագարդ ու սրբափառ Գահակալին:

Գ. ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆ

(Բոստոն, «ՊԵՅՔԱՆ» օրաթեր,
24 հոկտեմբերի 1956 թ.)

ՆՊԱՏԱԿԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՄԻ ՏՊԱՐԱՆԻ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ

Շուրջ տարի մը առաջ էջմիածնի գումարված Ազգային-եկեղեցական ժողովին մէջ, ազգայնաբար վեհափառի բարի ակնարկին դիմաց, Ազգին ու եկեղեցիին փառքին համար սպասարկող գիտցող հոգեւոր և աշխարհական մարդիկ, իրեն պարտականութիւն և նվիրագործութիւն, դարբաս տալու ավանդական սովորութիւնը հովիւներէն մզումով, «Մայր Աթոռին համար տպարան մը հաստատենք» ձայնեցին միարեան:

Այդպէս ձայնողները Ամերիկայի հայութեան պատվով խոսքն էր, որ կարտասանեն իրարար: Եվ անոնց այդ խոստումը հանձնընկերով հեռագրաթիւրուն՝ ի լուր աշխարհացիով հայերուն: Իմացողներ ցնծացին և իրենց ուրախութեան մասնակից ըրին իրենց բարեկամները, իրենց զրացիները:

Ուրեմն նպատակ մըն էր, որ կծանուցվել, վսեմ նպատակ մը, որուն պիտի հովատար, որուն համար հարկավ պիտի զոհարենք մեր ցեղին սա կարևոր մասնիկը, որ կանվանվի Ամերիկայի հայութիւնը...

— Որո՞ւն, որքա՞ն պիտի է բերել մեր բնական հօգուտ Մայր Աթոռի տպարանին:

Եվ կկրկնվին, կրազմայտակովին այս

կանչերը... Կառչէր, կհիւնար հայանարերված այդ ողիին վրա, կհրձկէր...

— Ապրի՛ր հայ ազգրաբար, հազար ապրի՛ր: Առտուն կանուխ հաղիվ զրասնայակ իշած, համակրելի ձայն մը խանդաղին կրսե:

— Երեկ Պետերսոնի փորձարկով հայեր 2.000 դոլար նվիրեցին Մայր Աթոռի տպարանին համար:

«Երանի՛ անոնց, որ հիշատակ մ'ունին ի Սիոն», — կարտասանեն մեր շրթները... Ահա՛ առաջին փայլուն օրինակը, ապացուցն իսկ նպատակի մը իրագործման: Ահա՛ հովատրի, հովատարութեան և նվիրումի ոգին, զոր առաքինի, ավանդապաշտ մեր ժողովուրդը կուզե, կփափագի իրեն տրված ամեն առիթներով այսպէս ցույց տալ լուսափորը հաստատ Ս. Աթոռին, որուն վերե դարն ի դար վառ կմնա այն սրբալույս կանթեղը, որ կլուսավորե հայ մարդոց հոգիները ամեն տեղ:

Յոթնօրյա ձեռ նույնանման խոհերուն հաճախներն արըշիտ տակավին, ահա նույն ծանոթ, սակայն այս անգամ ուրախութեան զգայութեանն զոգացող ձայնը ձեղի կրսե: